

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 7, 2011

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 339.96

Т. В. Майорова,
доцент, кандидат економічних наук,
завідувач кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті визначено роль Фондів соціальних інвестицій у розвитку соціальної сфери країн, що розвиваються. Аналізуються напрями діяльності Українського фонду соціальних інвестицій та доводиться його результативність в плані соціального розвитку регіонів України.

In the article certainly a role of Funds of social investments is in development of social sphere of countries which develop. Directions of activity of the Ukrainian fund of social investments are analysed and there is his effectiveness in the plan of social development of regions of Ukraine.

Ключові слова: іноземні інвестиції, міжнародна допомога, соціальний розвиток регіонів, соціальні проекти.

Keywords: foreign investments, international assistance, social development of regions, social projects.

Вступ. Для кожної країни, яка прагне розвиватися інтегральною складовою глобальної економічної системи, без чого неможливо існувати в сучасних умовах, співпраця з міжнародними фінансовими організаціями є неминучою. Але форми, механізми та наслідки такої співпраці є різними, незважаючи на те, що кожна з таких країн прагне максимізувати користь від неї.

Для України ця проблема є особливо актуальна, бо діяльність глобальних фінансових інституцій є чинником, який суттєво впливає не лише на розвиток її економіки через реалізацію програм, спрямованих на ринкове реформування, структурну перебудову народного господарства та стабілізацію національної валюти, але й соціальної сфери регіонів.

З кожним роком кількість наукових праць, в яких досліджується міжнародна інвестиційна діяльність, зростає. Зарубіжна наукова думка, представлена такими вченими як Дениз Дж. Д., Долгов С.І., Вернон Р., Вжосек Марек, Майер Дж. М., Мовсесян А.Г., Огнівцев С.Б., Олесевич Д. Л., Радеба Лі Х., та ін., орієнтована, з одного боку, на аналіз проблематики інвестиційного глобалізму, а з іншого – на розробку інструментів ефективного іноземного інвестування, у тому числі, для розвитку соціальної сфери країн, що розвиваються. Заслужують на увагу праці вітчизняних науковців: О.Г. Білоруса, В.А. Білошанки, В.М. Гейця, К.В. Жеваго, О.М. Мозгового, Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручника, О.І. Рогача, Н.О. Титаренко, Т. Циганкової та інших, які намагаються обґрунтувати національні інвестиційні пріоритети, знайти дієві механізми залучення і ефективного використання іноземних інвестицій у реалізації вітчизняних проектів. Проте залишаються недостатньо дослідженими умови утворення, переміщення та використання світових інвестиційних ресурсів у соціальній сфері регіонів. Безпосереднім доказом актуальності цього є той факт, що в останні роки при стабільному зростанні світових інвестиційних потоків соціального спрямування за розмірами, та при збереженні, в основному, і їх джерел, і їх адресації, навіть незначний перерозподіл цих ресурсів на користь нових країн (разом з дією деяких інших факторів) призвів до позитивних тенденцій не лише у соціальній сфері, але й промислового розвитку країн, що розвиваються.

Постановка задачі. Метою даної статті є дослідження ефективності іноземного інвестування у соціальний розвиток регіонів через реалізацію проектів Фондів соціальних інвестицій.

Вклад основного матеріалу. *Фонди соціальних інвестицій* працюють у багатьох країнах світу. Перший такий фонд був створений Світовим банком на початку 80-х років 20 століття у Болівії, а сьогодні такі фонди створені та успішно працюють більш ніж у 60 країнах світу [1]. Їх діяльність спрямована переважно на відновлення об'єктів соціальної інфраструктури та подолання бідності. Проте фонд кожної країни має свої особливості. Наприклад, країни Латинської Америки часто використовують ці фонди як надійний засіб «оперативної допомоги» у подоланні негативних для соціальної сфери наслідків економічної та фінансової кризи. Такі фонди є ефективними також у країнах, що страждають від природних катаклізмів. Наприклад, доволі успішним було впровадження механізму соціального інвестування у Вірменії для відновлення об'єктів соціальної інфраструктури, які постраждали від землетрусу. Починаючи з 90-х років завдяки фінансовій підтримці Світового Банку механізми соціального інвестування почали працювати в колишніх соціалістичних країнах, таких як Болгарія, Румунія, Грузія, Молдова, Таджикистан, а з 2000 року – в Україні.

Одним із перших серед аналогічних фондів на теренах колишнього СРСР в 1995 році був створений Фонд соціальних інвестицій Вірменії. Сьогодні триває вже третій Проект Фонду. Бюджет першого Проекту склав близько 20 млн. дол., з яких кредит Світового банку – 12 млн. дол., решта – гранти, співфінансування Уряду Республіки Вірменія (1 млн. дол.) і громад. Відразу після закінчення першого Проекту Фонду соціальних інвестицій в 2001 році розпочався другий проект. Бюджет другого Проекту був більший першого - 29,3 млн. дол., з них 20 млн. дол. – кредитні кошти, 1,87 млн. дол. – грант Уряду Великої Британії, 1,7 млн. дол. – співфінансування Уряду Вірменії, а також внески донорських міжнародних організацій, зокрема, єреванського офісу Управління верховного комісару у справах біженців «Азнавур-Вірменія» [1, 2].

За 15 років роботи Фонд соціальних інвестицій Вірменії став досить відомим серед населення своєї країни і має довіру з боку громад. Крім того, він користується підтримкою Уряду, адже буде і реконструє об'єкти удвічі дешевше, ніж це роблять державні структури Вірменії. Як перший так і другий Проект Фонду соціальних інвестицій Вірменії визнано успішними, відтак Світовий банк вирішив надати кошти для впровадження третього Проекту, що тільки почав розгортатися.

Заслужує на увагу також діяльність Молдовського фонду соціальних інвестицій, який розпочав свою роботу у 1997 році. Невелика територія Республіки Молдови дозволяє Фонду охопити своїми мікропроектами всю країну. Цікавою відмінністю роботи Молдовського Фонду є практика впровадження мікропроектів так званого другого туру. Такі мікропроекти впроваджуються в тих самих селах, де вже було успішно завершено один мікропроект. Щоправда, для цього населені пункти проходять жорсткий конкурсний відбір за наступними критеріями: як громада підтримує і розбудовує об'єкт, чи залучаються інші інвестиції, чи організуються толоки тощо. Після аналізу цих показників відбираються найбільш успішні громади і на мікропроект виділяється до 25 тис. дол., а внесок місцевих жителів має становити не менше 30%. Повторні інвестиції мають на меті закріпити ентузіазм громад і заохотити їх до подальшої розбудови. Позитивним у роботі Фонду є те, що він впроваджує мікропроекти згідно цільових програм спільно з профільними міністерствами (освіти і науки, культури, охорони здоров'я тощо) на основі укладених з ними угод.

Ефективність діяльності Фонду підтверджується тим, що Президент Республіки Молдова та Уряд доручили будувати соціальні об'єкти саме Молдовському фонду соціальних інвестицій, бо завдяки процедурам Світового банку, такий Фонд діє більш ефективно, прозоро і відновлює соціально важливі об'єкти за значно менші кошти ніж це роблять міністерства (іноді в 3-4 рази дешевше).

У рамках Проекту підтримки соціального захисту у квітні 2000 р. зусиллями уряду України та Світового Банку був створений *Український фонд соціальних інвестицій (УФСІ)* [3, 4, 5, 6]. Цей Проект є одним з наймасштабніших у соціальній сфері України за напрямками діяльності та обсягами фінансування, крім того, він є унікальний бо з самого початку його діяльності було закладено таку важливу складову, як сприяння реформуванню системи соціальних послуг в регіонах України.

Структура проекту УФСІ включає в себе три компоненти (рис.1).

Компонента 1. Впровадження мікро проектів – це низка заходів, реалізація яких спрямована на досягнення конкретної мети. Кожен мікропроект – це механізм розвитку суспільних взаємин у громаді на основі довіри, єдності та співпраці задля вирішення нагальної проблеми.

Рис. 1. Структура проекту УФСІ*

*Складено автором самостійно за джерелом [1]

Компонента 2. Розвиток потенціалу. Основним завданням цього напрямку є розвиток потенціалу менеджерів та фахівців соціальної сфери щодо реформування системи надання соціальних послуг, зокрема запровадження механізмів фінансування послуг на рівні громади; розробки та впровадження науково обґрунтованих, перевірених на практиці соціальних стандартів, які б враховували передовий світовий досвід; розвитку дієвих механізмів фінансування, соціального замовлення і контракування послуг тощо.

Компонента проекту 3. Управління проектом. Моніторинг та оцінка - має на меті забезпечити успішне виконання Проекту шляхом застосування ефективних гнучких механізмів управління, моніторингу та оцінки, розповсюдження кращого досвіду і практики, а також створення і підтримку електронної системи управління інформацією та фінансовими ресурсами Проекту.

Метою створення УФСІ є пом'якшення бідності, покращення умов життя бідних громад та вразливих груп населення у сільській місцевості. Свої інвестиції фонд спрямовує у трьох напрямках: по-перше, на відновлення об'єктів соціальної інфраструктури в регіонах і розвиток місцевих громад; по-друге, на формування механізмів надання інноваційних соціальних послуг вразливим групам населення на рівні громад і, нарешті, на підвищення потенціалу учасників всіх рівнів, залучених до процесу надання соціальних послуг.

При впровадженні проектів на рівні громад фонд приділяє особливу увагу сучасним технологіям енергозбереження та енергоефективності.

Донорами УФСІ у різні роки був Світовий банк, Уряд Великої Британії (DFID), Уряд Швеції (Sida), Уряд Японії (JSDF), Уряд Німеччини (KfW), Фонд імені Чарльза Стюарта Мотта, Канадське агентство міжнародного розвитку, Міжнародний фонд «Відродження», Програма розвитку ООН.

Таким чином, УФСІ, як основний інвестиційний інструмент Уряду України у соціальній сфері, працює над створенням сприятливої бази для реформування соціальних послуг і наближення їх до вимог міжнародного співтовариства. Він здійснює інвестиції у створення системи соціальних послуг нового типу у відповідності до міжнародних принципів та практик.

Найуспішнішими проектами УФСІ є:

- «Фонд соціальних інвестицій», 2002-2008 рр.;
- «Розвиток потенціалу найбідніших громад України», 2005-2009 рр.;
- «Розробка системи впровадження мікропроектів УФСІ з надання інноваційних соціальних послуг», 2003-2010 рр.
- «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури» у Луганській і Донецькій областях, 2008-2010 рр.

Сьогодні здійснюється реалізація Проекту «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури» у АР Крим, термін впровадження якого становить: грудень 2009 р. – грудень 2012 р. [7].

Фінансування Проекту здійснюється банком розвитку KfW за рахунок коштів гранту Уряду ФРН на виконання умов угоди між урядами України та Німеччини від 27.12.2006 щодо фінансового співробітництва. Бюджет Проекту: 5,500 млн. євро, у тому числі розмір гранту – 5,000 млн. євро, кошти громад – 0,500 млн. євро. Отримувачі користі від Проекту: громади у бідних селах та малих містах (з населенням не більш ніж 50000 мешканців) Автономної Республіки Крим.

Загальна мета Проекту: внесок у довготерміновий економічний та соціальний розвиток невеликих населених пунктів, покращення якості життя громадян з низьким рівнем доходів.

Досягти мети Проекту планується шляхом:

- впровадження проектів на рівні громад (мікропроектів) наступної типології - школи, дошкільні дитячі заклади, заклади культури, заклади первинної медичної допомоги, водогони, каналізаційні споруди, сільські дороги;
- зміцнення місцевого громадянського суспільства та збільшення участі населення у прийнятті рішень на місцевому рівні. УФСІ проводить навчання усіх задіяних у мікропроектах громад, яке спрямоване на розвиток їх навичок залучення ресурсів, партнерства, ефективних комунікацій, створення бізнес-планів тощо. Тему навчання громади обирають самостійно.

Дослідження діяльності УФСІ виявили багато позитивного, у першу чергу те, що місцеві громадами самостійно вибирають об'єкти соціальної сфери за комплексом заходів щодо: ремонту та відновлення шкіл, дитячих садків, закладів культури, амбулаторій та фельдшерсько-акушерських пунктів; ремонту та будівництва доріг і мостів, що ведуть до об'єктів соціальної інфраструктури у селах; добудови або ремонту систем водопостачання, водогонів, каналізаційних систем; поліпшення умов довкілля шляхом озеленення; ліквідації ерозії; постачання обладнання і навчання та ін.

У цілому основними результатами діяльності УФСІ в Україні є те, що:

- кількість прямих і непрямих бенефіціарів (людей, які отримують користь від впровадження мікропроектів) понад 520 000 жителів сіл і малих міст;
- внески громад (кошти, залучені громадами для виконання мікропроектів) –1.503.000 дол. США;
- створено 49 асоціацій споживачів;
- проведено 2037 тренінгів, семінарів, інших навчальних заходів на місцевому рівні, у т.ч. 210 спеціальних тренінгів з особистісно орієнтованого навчання та включення дітей в загальні середньо-освітні школи;

- в семінарах з підготовки до конкурсних торгів взяло участь 1374 підрядників і консультантів;
- законтрактовано 465 підрядників, які брали участь у заходах УФСІ;
- у громадах, охоплених мікропроєктами, створено 150 000 короткострокових робочих місць (людино-днів).

У цілому очікується, що в результаті впровадження проєктів УФСІ користь отримають близько 1 млн. громадян України [1].

УФСІ активно співпрацює з державними адміністраціями та органами самоврядування на обласному та районному рівнях. Метою такої співпраці є сприяння впровадженню мікропроєктів та подальшому розвитку механізмів соціального інвестування з метою поліпшення якості соціальних послуг у регіоні та доступу до таких послуг. Український фонд соціальних інвестицій та Львівська міська рада відновили співпрацю підписавши 7 липня відповідну угоду. Співпраця стосуватиметься реалізації у Львові Пілотного проєкту в рамках проєкту «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури». Проєкт виконуватиметься УФСІ за рахунок коштів гранту Уряду Німеччини, що буде наданий через Німецький банк розвитку KfW.

Головною метою проєкту є покращення спортивної інфраструктури у загальноосвітніх школах та інтернатах міст, які приймають Євро-2012 (Київ та Львів). За півтора роки у Львові попередньо планується реалізувати до 10 проєктів з відновлення спортивних майданчиків, басейнів, спортивних залів у школах та інтернатах.

Загалом у Львів планується інвестувати до 1 мільйону євро. УФСІ фінансуватиме 95% вартості проєктів, 5% коштів має фінансувати місцева громада [8].

Сьогодні, УФСІ спільно з Міністерством праці та соціальної політики України працює над створенням проєкту плану дій з реалізації Концепції реформування системи соціальних послуг на період 2008-2012 рр., а також приймає активну участь над розробкою проєктів стандартів соціальних послуг у соціальній сфері України. Головне завдання УФСІ – розробка методичної бази для здійснення моніторингу та оцінки ефективності діяльності соціальних служб, для впровадження механізму закупівлі соціальних послуг; методів оцінювання потреб у соціальних послугах; навчання регіональних керівників соціальних агенцій методам якісного менеджменту.

Висновок. Таким чином, можна стверджувати, що діяльність проєктів Фонду соціальних інвестицій в Україні та інших країнах, що розвиваються, є ефективними. Крім того досвід, набутий в межах реалізації проєктів УФСІ, сприятиме реформуванню соціальної сфери регіонів через підвищення економічної активності населення у розв'язанні власних соціальних проблем та поліпшення доступу до існуючих та створення нових соціальних послуг в Україні.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка Українського фонду соціальних інвестицій: <http://www.usif.kiev.ua/>
2. Офіційна сторінка Представництва Світового банку в Україні: <http://web.worldbank.org.ua/>
3. Про утворення Українського фонду соціальних інвестицій. Постанова КМУ від 28 квітня 2000р. № 740.
4. Про затвердження складу Наглядової ради УФСІ. Розпорядження КМУ від 12 травня 2000 р. № 224-р.
5. Про ратифікацію Угоди про позику (Проєкт "Фонд соціальних інвестицій) між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку Закон України від 17 січня 2002 року № 2991-III.
6. Угода про виконання Проєкту між МБРР та УФСІ, підписана 21 грудня 2001р.
7. Проєкт «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури» у АР Крим / [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://usif.kiev.ua/infra/current.php>
8. Український фонд соціальних інвестицій та Львівська міська рада відновили співпрацю / [Електронний ресурс]. – Доступно з: http://usif.kiev.ua/stan/news/2011/july_070711.php

Стаття надійшла до редакції 20.07.2011

